

Naročnina mesečno 25 Din, za inozemstvo 40 Din — nedeljska izdaja celoletno 96 Din, za inozemstvo 120 Din

Uredništvo je v Kopitarjevi ul. 6/III

Telefoni uredništva: dnevna služba 2050 — nočna 2996, 2994 in 2050

Izhaja vsak dan zjutraj, razen ponedeljka in dneva po prazniku

Ček, račun: Ljubljana št. 10.650 in 10.549 za inzerate; Sarajevo št. 7563, Zagreb št. 39.011, Praga-Dunaj 24.797

Uprava: Kopitarjeva 6, telefon 2992

SCLOVENE

Fašizem v srednji Evropi

Cepprav je g. Mussolini izjavil, da fašizem ni predmet, ki bi ga bilo mogoče izvažati, vendar skušajo tudi v nekaterih drugih državah reševati podobne socialne in politične probleme po fašističnem konceptu. Posebno je to gibanje silno med Nemci v Nemčiji kakor v Avstriji, kjer hitlerjanstvo narašča s silo hudoournika. Meščanske stranke je fašistični val odplaval s seboj, da so ostali komaj še sledovi. Energično se bore proti nemškemu fašizmu socialistične stranke in pa katoliške; slednje kljub temu, da hitlerjanstvo v svojem programu naglašajo pomembnost verske ideje. Seveda so Hitlerjeve religiozne ideje popačene, prikrojene in podrejene splošnemu nacionalističnemu konceptu o državni vsemočnosti. Iz njih se da razbrati neke vrste novo-begelianizem, kakor ga je izoblikoval italijanski filozof Benedetto Croce za fašizem, po katerem se javlja Bog le kot dejavno počelo, in to zlasti po delavnem, dinamično razgibanem človeku. Praktično rešitev religiozne vprašanja si hitlerjevstvo zamišlja v nekakšni sintezi katolicizma in protestantizma, iz katere naj se porodi »nemška nacionalna religija«. Narodnost naj bi v tej zamisli bila vez, država, oziroma državna oblast pa kontrola nad verovanjem nemškega naroda.

Vendar kljub temu, da so katoliški politični krogi v Nemčiji in Avstriji zavzeli jasno stališče proti Hitlerju, je vendar opazovati neko gotovo razliko, kako presoja hitlerjanstvo katoliški Nemci v rajhu in pa v Avstriji. Borba katoliškega centra in Bavarske ljudske stranke proti Hitlerjevemu fašizmu je ostra in brezkompromisna. Nasprotno pa v Avstriji tudi katoliški krogi — gotovo pod vplivom Seipla — ne jemljejo hitlerjanstva tako tragično. Javljajo se celo glasovi, da bi se politično in nacionalno dalo Hitlerjevo gibanje celo izrabiti, zopet drugi pa skušajo njegov socialni program spraviti v sklad s Vogelsangom in Luegerjem, od katerih se je Hitler, ki je Avstrijec, brezdvoma res tudi učil.

Da razumemo različen vpliv nemškega fašizma na stranke v rajhu in v Avstriji, je treba poiskati razlike med krščanskimi socialci v Avstriji in nemškem centrumom in dalje med avstrijsko in nemško socialno demokracijo.

Krščansko-socialno gibanje v Avstriji se je pojavilo kot reakcija kmečkega ljudstva in malomeščanstva proti kapitalizmu, katerega so v prvi vrsti upravljali židje in proti svobodomiselnosti, ki so ga propagirali in širili isti židovski element. (Noue Freie Presse!) Gibanju krščanskih socialcev je bila torej že ob začetku primešana močna antisemitska tendenca. Istočasno je bil pokret radi sestave svojih pripadnikov konservativen, kakor je že to običaj pri povprečnem državljanu srednjega sloja, ki hoče ostati in živeti v miru, čim si je osvojil kolikorliko zadovoljivo pozicijo v življenju. Vendar pa je bilo gibanje močno in ga je avstrijska krona, ki je pravilno ocenila njegov pomen za družabni red v državi, gledala z dobrohotnim očesom.

Razumljivo je torej, da Hitler, ki je v program sprejel boj proti židovstvu in — teoretično vsaj — proti kapitalizmu, velfinanci, nabira svoje prišaste v obilni meri med krščanskimi socialci, zlasti, ker so le-ti v desetletju, kar so po vojni na vladi, idejno in organizacijsko docela zanemarili svojo stranko. Razen tega uživa Hitler tudi med monarhisti mnogo simpatij. Hitlerjanstvo predstavlja radi tega za avstrijske krščanske socialce zelo resno in nujno nevarnost, kateri utegne podleči velik del njihovih pristajalcev, ako ne bodo v zadnjem hipu našli povsaj jasne, načelne orientacije sprito Hitlerjevega fašizma.

Nasprotno pa je nemški centrum rastele ravno v boju z gosposkim protestantskim konservativizmom. Dasi ni bil proti monarhiji, so bile demokratske sile v njem silno razvite. Oddaljenost med njim in Hitlerjem je neprimerno večja kakor pa med Hitlerjem in avstrijskimi krščanskimi socialci. Zato hitlerjevstvo tudi ni prav nič našlo kompaktnosti centrumskih mas. So za to razven ideoloških še drugi razlogi. Centrum je mogočna stranka velikega naroda, izborne organizirana, ki od časa do časa govori v zunanji in notranji politiki v imenu vsega nemškega naroda. Centrum je vsa leta po vojni zunanje politično veljal za nosilca nemške odpornosti. Centrumski volilec, ki pozna slavno zgodovino bojev in zmag svoje stranke, je preveč ponosen na svojo organizacijo, da bi jo zapustil in sledil n. pr. kakemu Hitlerju, na čigar dokaj nejasno ideologijo in meglene cilje gleda preje s prečkom kakor z interesom.

Da je nemški fašizem v prvi vrsti nacionalna meščanska zadeva, kaže tudi zadržanje obeh socialnih demokracij, nemške in avstrijske. Avstrijska soc. demokracija združuje v sebi skoraj vse levčarske, torej tudi mnogo komunističnih elementov. Zato pa fanatično revolucionarna in organizirana komunistična stranka ob njej ne pride prav do veljave. Avstrijski socialisti imajo že davno v programu brezpogojen »Anschluss« in hitlerjevstvo s svojim »tretjim carstvom«, ki naj združi vse nemške rodove tudi politično, nima pravega mika za avstro-maksista. Razven tega so avstrijski socialisti v opoziciji, polni jedke kritike in borbenege zanos, kar strankarski politični formaciji gotovo ni na škodo. Zato avstrijska socialna demokracija ne izgublja na rovaš hitlerjanstva ampak utegne fašistično gibanje celo okrepiti njene vrste. Treba je upoštevati tudi judovstvo, ki v Avstriji še vedno kontrolira velik del kapitala in ki je radi Hitlerjevega protisemstva danes kompaktno zbrano v socialističnem taboru, katerega podpira denarno in mu daje s svojim časopisjem tudi moralno oporo.

Demokratska Nemčija pripravljena na boj proti Hitlerju

Tudi centrum proti diktaturi — Hugenberg proti Hitlerju

Berlin, 7. julija. Socialisti so napovedali protestno zborovanje proti prepovedi njihovega glasila »Vorwärts«. V Lustgartenu se je zbrala ogromna množica socialistov, med katerimi so se prerivali tudi komunisti in nosili v rokah črne-rdeče-rumene zastave Reichsbannerja in tudi rdeče socialistične znake s tremi puščicami, ki so postale simbol »železne fronte« proti narodnim socialistom. Nobeni stranki v Berlinu se doslej še ni posrečilo zbrati tolikšne množice. Socialistični poslanec Dittmann je na shodu dejal, da je v razgovoru z zunanjim ministrom tega opozoril, naj nikar ne podcenjuje moči socialističnega delavstva in Reichsbannerja sploh. Komunisti so se sestrili posebej in ko je eden izmed njihovih govornikov pozval svoje tovariše, naj opustijo bratomorni boj proti socialistom, so mu komunisti pri-trjevali.

Ta slika iz ostrega volilnega boja kaže, da bo pot diktatorja Hitlerja v Berlin namočena s krvjo. Socialisti in republikanski Reichsbanner se bodo z orožjem uprli uvedbi vsakršne diktature in nameravani Hitlerjev pohod v Berlin, pa naj se izvrši s pomočjo volitev ali na kakršenkoli način, ne pojde tako gladko od rok, kakor n. pr. fašistični pohod v Rim leta 1922. Hitlerju nikakor ne bo mogoče s takšno lahko razbiti nemške socialistične stranke, ki ima v Nemčiji trdno tradicijo, kakor je to storil Mussolini s socialisti v Italiji.

Uvedbi hitlerske diktature se bo postavil

po robu tudi centrum. Dr. Brüning je na svojih volilnih shodih jasno povedal, ko je napovedal boj diktatorskim skominam narodnih socialistov in se je zavzel za »avtoritarno demokracijo«. Po njegovem mnenju mora centrum braniti do skrajnosti državljanske svobodine. Dr. Brüning je tudi povedal, da je bil centrum pripravljen sodelovati s Hitlerjem v desničarski vladi; najprej naj bi se takla vlada uvedla v Prusiji in potem za vso Nemčijo. Toda nar. socialisti so hoteli centrum ustrahovati in so mu stavili za sodelovanje pogoje, ki jih ni mogel sprejeti. Dr. Brüning je tudi dejal, da se njega stranka ne bo vrgla v skrajno opozicijo.

Izvajanja bivšega nemškega kanclerja so značilna tudi za bodoči razvoj v Nemčiji. Dr. Brüning računa, da se Hitlerju niti z morebitno močjo nemških nacionalcev ne bo posrečilo pripeljati iz volilnega boja toliko poslancev, da bi lahko sestavil vlado s pomočjo nemških nacionalcev. Hitler bržkone tudi ne bo imel poguma zavzeti vlado s silo in izzvati državljansko vojno. Zato bo prisiljen iskati pomoči v centrumu in za ta primer si dr. Brüning ni hotel zapreti vrat.

Med srednjimi meščanskimi strankami ni prišlo do sporazuma za ustanovitev skupne stranke, ki naj bi enotno nastopila proti Hitlerju. Nemška državna stranka je že izdala svoj proglas, v katerem se zavzema za ohranitev nemške republike in demokracije. Nemci morajo preprečiti Hitlerjevo diktaturo, prav

tako gre boj državne stranke tudi sedanjemu kabinetu »junckerjev« in plemenitašev. Stranko vodi bivši minister Dietrich, ki je tudi izdal proglas. Po njegovem mnenju je sedanja vlada Hitlerjeva igrača. Dr. Brüning je padel radi nameravane agrarne reforme, ki naj bi v Vzh. Prusiji ustvarila tla za malega kmeta: 600.000 brezposelnim je hotela prejšnja vlada preskrbeti kruh, zato so jo plutokratski strmoglavili. Papen žanje sedaj na reparacijski konferenci to, kar je Brüningova vlada sejala.

Med Hugenbergovimi nacionalci in nemško ljudsko stranko je prišlo do volilnega sporazuma. Stranki se bosta pri volitvah podpirali in nemški nacionalci bodo vzeli na svojo listo tudi pristaje ljudske stranke v tistih krajih, kjer bi ti samostojno ne prodrli. Ljudska stranka se je morala obvezati, da ne bo podpirala nobene vlade, ki bi se sestavila s pomočjo centruma ali social. demokratov. Stranki se tudi obvezujeta, da bosta nastopali proti socialistom kakršnekoli barve, torej tudi proti narodnim socialistom. Hugenberg ne more nikakor odpustiti Hitlerju, da mu je prav on uničil njegovo stranko, ki je od 111 mandatorov polagoma zlezla na 41 mandatorov v državnem zboru. Prvotno si je celo domisljal, da bo on vodil takozvano »narodno opozicijo«, ki naj bi jo tvorili narodni socialisti in nemški nacionalci, a so ga Hitlerjevci že v Harzburgu na pogajanjih za ustvaritev »narodne fronte«, pustili na cedilu.

Zastoj v Lausanni

Nemci zahtevajo politične koncesije - Herriotovo stališče omajano

Lausanne, 7. julija. Z. Razmere v Lausanni so se snoči okrog pol 11 nenekrat zelo spremenile. Ko se je francoski ministrski predsednik Herriot vračal iz angleškega glavnega stana v hotelu Beau Rivage, je izjavil časnikarjem na vprašanje, če so se sporazumeli, z besedami: »Ne, ravno nasprotno!« Kakor se čuje, so Francozi zahtevali kot končni znesek od Nemčije 4 milijarde 200 milijonov mark, pri tem pa so odbili kakršnekoli politične koncesije. Zahtevali so, da mora biti v sporazumu podobna izjava, kakor v Youngovem načrtu, namreč, da ostanejo določbe versailleske pogodbe še nadalje v veljavi, še več, zahtevali so celo, da se izpopolnijo. Govori se, da je ta nenaden preobrat prišel radi tega, ker je imela snoči francoska socialna stranka svojo sejo, na kateri je na predlog socialističnega Grundbacha enoglasno sklenila, da Francija ni sporazuma s tem, da reakcijski vladi von Papena podeli ugodno volilno parolo. To kar se ni moglo dati Stresemannu in dr. Brüningu, se tem manj more dati kakemu von Papenu.

Lausanne, 7. julija. Tg. Vaš dopisnik doznava s inozemske strani, da se je pet vabečih držav, torej brez Nemčije, že zedinilo o tem, da se tu v Lausanni ne bodo načela nobena politična vprašanja, ki bi se dotikala problemov mirovne pogodbe in da o teh vprašanjih ne bodo razpravljale brez poprejšnjih prijateljskih razgovorov z namenom, da bi pozneje prišlo do sporazuma. Proti tej enotni fronti petih upniških držav je za sedaj Nemčija sama brez upanja, da bi mogla to fronto prebiti. V nemških krogih se zato zopet govori o možnosti, da bi se konferenca odgodila, pri čemer ostane nejasno, da-li bi se ta odgoditev tikala tudi ureditve reparacijskega problema kot takega.

Lausanne, 7. julija, tg. Danes dopoldne sta imela nemški državni kancler von Papen in državni tajnik Bülow dolg razgovor s Herriotom.

Pariz, 7. julija. Tg. V Parizu so MacDonaldu zamerili neko izjavo, o kateri se v Parizu precej govori. Navaja se: angleški narod ima vsega dosti. Treba je priti do sporazuma in do koneca, naj stane kar hoče. O Herriotu pravijo, da je rekel, da je položaj še vedno zelo zapleten, vendar pa noče, da bi prišlo do preloma radi kake kupčije. Jutranji listi soglasno izjavljajo, da za Francijo ni glavni

Nasprotno pa Hitler močno ruši nemške socialiste. Nemško levčarsko orientirano delavstvo imajo organizirano komunisti. Socialno demokratska stranka v Nemčiji že davno ni drugega kakor umerjena meščanska formacija. Njena moč so strokovne organizacije z razmeroma dobro plačanim strokovnim delavstvom in pa ogromno številno uradništvo, zlasti v Prusiji. Toda uradništvo je politično nestalen kader, ki se instinktivno seli h sistem, pri katerem služi bodočo politično odločitev. In ta moč utegne po vsej priliki biti v Nemčiji vendarle Hitler.

Najjačja bramba proti fašizmu v Nemčiji ostane torej slejkoprej katoliški centrum. Radi nejasnega zadržanja krščanskih socialcev, ki so bili do sedaj vodilna politična sila v Avstriji, pa obstoja velika nevarnost, da preplavi nemški fašizem Avstrijo, kar bi imelo najdalekosežnejše politične posledice tudi za nas, ki smo njeni prvi mejaši.

problem višina končnega plačila, temveč jasno besedilo pogodbe, v kateri ne sme biti nobenega nevarnega namigavanja na problem razorožitve in vojne krivde. »Excelsior« poroča, da se zadnji spor tiče sestave političnega dela lausanske pogodbe. Herriot je dal nalog, da se zunanje-politični odbor poslanske zbornice skliče na torek, da bo v njem poročal o lausanskih pogajanjih. Pripravljen mora biti zopet na hudi sunek razikalnega levoga krila lastne frakcije, ker je voditelj opozicije proti njemu danes v nekem listu čisto jasno izjavil, da se ne strinja s Herriotovo zunanjo politiko, ker je nacionalistična, z njegovo notranjo politiko pa zato ne, ker je to banalna politika. Herriotova politika enostavno ne drži slovesnih obljub, ki jih je dal pred dvema mesecema volilecem, temveč je samo nadaljevanje Tardieujeve politike.

Pariz, 7. julija. Z. Socialna parlamentarna frakcija je po enoglasnem sklepu poslala Herriotu pismo, da pred razpustom francoskega parlamenta dopusti še eno politično debato. Herriot je predlog sprejel in bo debata še pred 14. julijem, ko gre parlament na počitnice. Debata se bo najbrže pričela v torek.

Lausanne, 7. julija. AA. Ko je v. Papen zapustil hotel, v katerem stanuje francoska delegacija, je izjavil novinarjem:

Se nam ostane nekaj časa za pogajanja, vendar ne bo mogoče priti do sporazuma v političnih vprašanjih.

MacDonald se slabo počuti

Lozana, 7. julija. AA. Predsednik lozanske konference MacDonald se danes počuti nekoliko slab zaradi neprestanih naporov, ki jih je moral prestati od vsega začetka konference. MacDonald je ostal vse dopoldne v postelji, kjer mu je vid zaradi pretiranega dela precej oslabil. Toda v njegovi okolici zatrjujejo, da ne bo nič nevarnega in da bo MacDonald popoldne lahko nadaljeval svoje razgovore.

Pred konferenco v Ottawi

London, 7. julija. Z. V sredo bo seja vlade pod predsedstvom MacDonalda. Na tej seji bodo izdani zadnji zaključki za konferenco v Ottawi. Britanska delegacija sestoji iz 80 članov. Delegacija bodo spremljali številni parlamentarni strokovnjaki, ki pa ne bodo uradno zastopali Velike Britanije. Na konferenco bodo poleg raznih dominijonov pozvani še zastopniki ostalih držav, s katerimi je Velika Britanija v trgovinskih odnosih. Velika Britanija hoče na ta način povečati svojo trgovino na račun inozemskih držav. Govori se, da bo konferenca sprejela velike zaščitne carine napram inozemstvu, v notranjosti britanskega imperija pa bo trgovina popoloma svobodna. Velika Britanija hoče na konferenci v Ottawi revidirati večino svojih trgovinskih pogodb z inozemstvom.

Baldwin pri kralju

London, 7. julija. AA. Danes je kralj sprejel lorda predsednika sveta Baldwina. Avdijenca je trajala okoli tri četrt ure.

Baldwin bo na popoldanski seji prečital v parlamentu važno deklaracijo o stališču britanske

Obsodba v mariborskem procesu

Belgrad, 7. julija. AA. Danes ob 5 popoldne je državno sodišče za zaščito države izreklo razsodbo v procesu proti Slavku Neumannu in Sarloti Friedfeld, ki sta obtožena, da sta bila v zvezi z ustanovitvijo komunistične celice med oficirji mariborske garnizije.

Obsojeni so: Slavko Neumann na 2 leti robije in na 5 let izgube državljanstvih pravic. Sarlota Friedfeld na 1 leto robije in na 5 let izgube državljanstvih pravic.

Adela Prager in Mila Stefanović pa sta kot nedolžni izpuščeni.

Obsojenima Slavku Neumannu in Sarloti Friedfeld se vsteje že prestani zapor. Obsojena sta tudi na povračilo vseh sod. stroškov.

Francoska podmornica se potopila

Pariz, 7. julija. Tg. Nova francoska podmornica »Prometej«, ki je bila šele pred kratkim zgrajena, se je danes na poskusni vožnji potopila pred Cherbourgom. Čuje se, da je pri tem utonilo 70 oseb. Sazna 8 so jih rešili. Vest se uradno potrjuje. Načelne podrobnosti še niso znane.

Trgovska konvencija z Belgijo

Belgrad, 7. julija. AA. Danes ob 11 dopold. so v kabinetu zunanjega ministrstva podpisali konvencijo o ureditvi trgovskih terjatev s konvencijo med belgijsko-luksemburško gospodarsko unijo in kraljevino Jugoslavijo. V imenu belgijsko-luksemburške gospodarske unije je konvencijo podpisal tukajšnji belgijski poslanik grof De Romenais d'Vichner, v imenu kraljevine Jugoslavije pa Bogoljub Jeftić, zunanji minister.

Zagrebska vremenska napoved: Najbrže se bo nekoliko zohladilo, južni topli vetrovi in visoke temperature bodo še trajale. Vreme se bo najbrže poslabšalo.

Angleški parlament odgođen

London, 7. julija. Tg. Obe zbornici angleškega parlamenta bosta šli na počitnice 13. julija, če ne bo radi kasneje vrnitve MacDonalda iz Lausanne potrebno podajanje sej. Parlament se zopet sestane 27. oktobra.

Dunajska vremenska napoved: Značaj vremena ni gotov.

